

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eräistä henkilöstön asemaa koskevista eläkejärjestelyistä valtion ammatillisten erityisoppilaitosten ylläpidon siirtyessä valtiolta yksityiselle yhteisölle ja säätiöille

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eräistä henkilöstön asemaa koskevista eläkejärjestelyistä valtion ammatillisten erityisoppilaitosten ylläpidon siirtyessä valtiolta yksityiselle yhteisölle ja säätiöille. Esityksen mukaan valtion ammatillisten erityisoppilaitosten ylläpidon siirtyessä 1 päivästä tammikuuta 2009 lukien yksityiselle yhteisölle ja säätiöille, niiden palveluksessa siirtohetkellä olevat ennen vuotta 1980 syntyneet henkilöt pysyvät valtion eläkejärjestelmän piirissä niin kauan kuin he ovat työsuhteessa johonkin edellä tarkoitettuun vastaanottavaan koulutuksen järjestäjäorganisaatioon. Muu henkilöstö siirtyy työntekijän eläkelain piiriin.

Uudet työsuhteet henkilön syntymävuodesta riippumatta tulevat työntekijän eläkelain piiriin. Jos uusi työntekijä tullessaan on tai on ollut kuluvan tai sitä edeltävän kalenterivuoden aikana valtion eläkejärjestelmän piirissä ja on syntynyt ennen vuotta 1980, hän pysyy valtion eläkejärjestelmän piirissä niin kauan kuin hän on työsuhteessa johonkin edellä tarkoitettuun koulutuksen järjestäjäorganisaatioon.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu, viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2009.

PERUSTELUT

1 Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten ylläpitäjävaihdos

Valtioneuvoston vuosille 2007—2012 hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan ammatillisen koulutuksen järjestämisverkon palvelukykyä vahvistetaan ammattiopistostrategian mukaisesti muodostamalla koulutuksen järjestäjistä etupäässä alueellisia tai muutoin vahvoja ammattiopistoja, joiden toiminta kattaa kaikki ammatillisen koulutuksen palvelut, kehittämistoiminnot ja opetusyksiköt. Pitkälle erikoistuneiden koulutuksen järjestäjien toiminta turvataan. Valtion ammatillisen erityisopetuksen järjestämistä ja työnjakoa selvitetään osana rakenteellista kehittämistä. Ratkaisut tehdään vuoden 2008 loppuun mennessä.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan jatketaan ammatillisen koulutuksen järjestämisverkon kokoamista

vahvoiksi kokonaisuuksiksi. Samalla turvataan pitkälle erikoistuneiden yksiköiden toiminta.

Valtion vuoden 2008 talousarvioehdotuksen mukaan ammattiopistostrategialla pyritään riittävän vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan muodostumiseen ammatillisen koulutuksen järjestämiselle alueilla ja eri alojen koulutuksessa sekä koulutuksen vaikuttavuuden ja tehokkuuden lisäämiseen. Tarkoituksena on tehostaa toimia, joilla vahvistetaan ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon palvelukykyä.

Opetusministeriö käynnisti syksyllä 2007 hankkeen, jonka tavoitteena on valtion vuoden 2008 talousarvioehdotuksen sekä kehittämissuunnitelman linjausten mukaisesti siirtää valtion ammatilliset erityisoppilaitokset ensisijaisesti osaksi muita ammatillisia erityisopetuksen järjestäjiä 1 päivästä tammikuuta 2009 lukien. Siirtäminen liittyy tavoit-

teeseen edistää ammatillisen koulutuksen kehittämistä kokonaisuutena ja vauhdittaa järjestämisverkon kokoamista. Erityisopetuksen määrällinen kasvu ja erilaisen tuki- ja palvelutarpeen lisääntyminen asettavat toiminnallisia ja talouteen kohdistuvia uusia haasteita.

Tavoitteena on muodostaa riittävän vahvoja ja toimintakykyisiä koulutuksen järjestämisorganisaatioita erityisopetuksen laadun ja saatavuuden sekä pitkäjänteisen rahoituksen turvaamiseksi. Näin voidaan myös vahvistaa ammatillisten erityisoppilaitosten roolia ammatillisen erityisopetuksen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävissä.

Opetusministeriö ja vastaanottavat koulutuksen järjestäjät sopivat ylläpitäjävaihdokseen liittyvistä luovutusehdoista 16 päivänä kesäkuuta 2008 allekirjoitetuilla sopimuksilla. Opetusministeriö teki 16 päivänä kesäkuuta 2008 ylläpitäjävaihdokseen liittyvät koulutuksen järjestämislupapäätökset. Ylläpitäjävaihdokset tapahtuvat 1 päivästä tammikuuta 2009 lukien seuraavasti:

- Perttulan erityisammattikoulu siirtyy Kiipulasäätiön ylläpidettäväksi
- Alavuden erityisammattikoulu siirtyy Hengitysliitto Heli ry:n ylläpidettäväksi
- Arlainstituutti siirtyy Orton Invalidisäätiön ylläpidettäväksi ja
- Kuhankosken erityisammattikoulu ja Aura-Instituutti siirtyvät S. ja A. Bovalliuksen säätiölle.

2 Eräitä eläkejärjestelyitä oppilaitosten ylläpitäjävaihdoksissa

Julkisen sektorin eläkejärjestelmien välisissä siirroissa on noudatettu eläketurvan jatkuvuusperiaatetta. Jatkuvuusperiaatteella pyritään siihen, että siirtyvän henkilöstön eläketurva määräytyisi yksityistämistä edeltävältä ajalta siten, kuin se olisi määräytynyt, jos henkilö olisi jatkanut valtion palveluksessa eläketapahtumaan asti.

Eläketurvan jatkuvuusperiaatetta toteutettiin kunnallistettaessa valtion oppilaitoksia 1990-luvulla. Tämä toteutettiin eräistä henkilöstön asemaa koskevista järjestelyistä kunnallistettaessa opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvia ammattioppilaitoksia annetulla lailla (1422/1994). Mainitun lain mukaan valtion ammatillisen oppilaitoksen kun-

nallistamisen yhteydessä kunnallisen oppilaitoksen palvelukseen siirtyvän 31 päivän joulukuuta 1939 jälkeen syntyneen henkilön valtion palvelukseen perustuva eläketurva määräytyi kunnallistamista edeltävältä ajalta siten kuin se olisi määräytynyt, jos hän olisi jatkanut valtion palveluksessa eläketapahtumaan asti. Sama koski myös valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvasta yksityisen ammatillisen oppilaitoksen palveluksesta kunnallistamisen yhteydessä kunnallisen ammatillisen oppilaitoksen palvelukseen siirtyvää. Edellytyksenä oli, että kunnallinen palvelus jatkui yhdenjaksoisena eläketapahtumaan asti. Lakia sovellettiin tapauksiin, joissa kunnallistaminen on tapahtunut 31 päivän joulukuuta 1992 jälkeen ja ennen 1 päivää tammikuuta 1998.

Lisäeläketurvan jatkuvuusperiaate toteutettiin myös valtion ammatillisten oppilaitosten yksityistämisen yhteydessä valtion palveluksen osalta erityislaila samaan tapaan kuin valtion oppilaitosten kunnallistamisen yhteydessä (laki eräistä henkilöstön asemaa koskevista järjestelyistä yksityistettäessä opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvia ammatillisia oppilaitoksia ja muodostettaessa yksityisiä ammattikorkeakouluja; 451/1996). Lailla säilytettiin tuolloin voimassa olleen valtion eläkelain (280/1966), jäljempänä *vanha valtion eläkelaki*, mukainen eläketurva yksityistämistä edeltävältä ajalta sellaisena kuin se olisi ollut ilman yksityistämistä.

Eduskunta edellytti vastauksessaan hallituksen esitykseen valtion eläkelain muuttamisesta (HE 96/1993 vp), että julkisen sektorin eläkkeiden yhteyden purkaminen ja laitoksen ylläpitäjän mahdollisesta muuttumisesta aiheutuvat ongelmat selvitetään yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa ja ryhdytään tarpeellisiin säädösmuutoksiin, jotta voidaan varmistaa edunsaajien kannalta kohulliset ratkaisut.

3 Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten eläketurvan järjestäminen 1 päivästä tammikuuta 2009 lukien

Lähtökohtana on, ettei valtion ammatillisten erityisoppilaitosten henkilöstön eläketur-

va heikkene ylläpitävävaihdoksen vuoksi valtion palveluksessaoloajalta.

Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten siirtohankkeessa vastaanottavien koulutuksen järjestäjien oikeudellinen muoto on yksityisoikeudellinen. Eläkkeen kannalta tämä merkitsisi valtion ammatillisten erityisoppilaitosten henkilöstön siirtymistä valtion eläkelain (1295/2006) piiristä työntekijän eläkelain (395/2006) piiriin. Valtion eläkelain piiriin jääminen edellyttää, että poikkeuksesta säädetään laissa. Mikäli henkilöstö siirtyy työntekijän eläkelain piiriin ja eläketurvan taso halutaan säilyttää, voidaan eläketurvan taso säilyttää ottamalla lisäeläkevakuutus yksityisestä eläkeyhtiöstä. Tällä on kompensoitu lisäeläketurvan menetys. Yleensä henkilöstön siirtyessä pois valtion eläkelain piiristä valtio on maksanut lisäeläketurvan kustannukset uudelle työnantajalle.

Opetusministeriössä on parhaillaan valmistavana yliopistolainsäädännön kokonaisuudistus. Tavoitteena on lisätä yliopistojen taloudellista autonomiaa muodostamalla nykyisin valtion tilivirastoina toimivista yliopistoista itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia. Uudella yliopistolailalla säädettäisiin yliopistojen uudesta oikeushenkilöasemasta, hallinnosta, toiminnan rahoituksesta ja ohjauksesta sekä yliopistojen tutkimukseen ja opetukseen, opiskelijoihin ja henkilöstöön liittyvistä seikoista Tarkoituksena on, että uusi yliopistolaki ja siihen liittyvät lait tulisivat voimaan 1 päivästä elokuuta 2009 lukien. Yliopistolain voimaannpanosta annettavassa laissa on tarkoitus säätää muun ohella yliopistojen henkilöstön eläketurvasta. Yliopistojen henkilöstön eläketurvan järjestämisessä lähtökohtana on, että yliopistojen siirtymisen hetkellä niiden palveluksessa olevat ennen vuotta 1980 syntyneet henkilöt pysyvät valtion eläkejärjestelmän piirissä niin kauan kuin ovat työsuhteessa johonkin yliopistoon. Muu henkilöstö siirtyisi yksityisen eläkejärjestelmän piiriin.

Talouspoliittisen ministerivaliokunta puolsi 18 päivänä kesäkuuta 2008 valtion ammatillisten erityisoppilaitosten henkilöstön eläketurvan järjestämistä lainsäädännöllä tavalla tavalla kuin yliopistojen osalta.

Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten henkilöstön eläketurvan säilyminen esitetään

toteutettavaksi ehdotettavalla lailla. Tarkoituksena olisi, että valtion ammatillisten erityisoppilaitosten ylläpidon siirtyessä valtiolta 1 päivästä tammikuuta 2009 lukien yksityiselle yhteisölle tai säätiölle, niiden palveluksessa siirtohetkellä olevat ennen vuotta 1980 syntyneet henkilöt pysyisivät valtion eläkejärjestelmän piirissä niin kauan kuin he ovat työsuhteessa johonkin edellä tarkoitettuun vastaanottavaan koulutuksen järjestäjäorganisaatioon. Vastaanottavilla koulutuksen järjestäjäorganisaatioilla tarkoitetaan tässä esityksessä Kiipulasäätiötä, Hengitysliitto Heli ry:tä, Orton Invalidisäätiötä ja S. ja A. Bovaliuksen säätiötä. Valtion eläkelain soveltaminen jatkuisi, vaikka henkilö siirtyisi muun vastaanottavan koulutuksen järjestäjäorganisaation palvelukseen. Muu henkilöstö eli 31 päivän joulukuuta 1979 jälkeen syntyneet siirtyisivät työntekijän eläkelain piiriin.

Palvelussuhteen yhdenjaksoisuusvaatimuksesta on aikoinaan säädetty vanhan valtioneläkelain 1 §:n 4 momentissa (muutettuna lailla 379/2004). Vuoden 2005 eläkeuudituksen yhteydessä loppukarenssi vaatimus muutettiin yhdenjaksoisuusvaatimukseksi, joka nyt täyttyy pelkästään, jos palveluksesta saatu ansio ylittää 6 744 euroa (vuoden 2008 tasossa) vuoden aikana. Valtion eläkelain niin sanottujen vanhojen edunsaajien asema halutaan turvata. Uudet työsuhteet tulisivat henkilöstön syntymävuodesta riippumatta työntekijän eläkelain piiriin. Mikäli uusi työntekijä olisi tai olisi ollut kuluva tai sitä edeltävän kalenterivuoden aikana valtion eläkelain soveltamisen piirissä ja syntynyt ennen vuotta 1980, pysyisi hän valtion eläkelain piirissä niin kauan kuin hän olisi työsuhteessa johonkin vastaanottavaan koulutuksen järjestäjään tai sellaisessa palveluksessa, johon sovelletaan valtion eläkelakia.

Valtion eläkesäännöksiä olisi tarkoitus soveltaa vain eläketapahtumaansa saakka jatkuvassa työsuhteessa vastaanottavaan koulutuksen järjestäjäorganisaatioon olevaan työntekijään.

4 Esityksen vaikutukset

Valtion eläkejärjestelmän piiriin ennen vuotta 1993 tulleen henkilöstön eläketurva voi heikentyä, jos he siirtyisivät työntekijän

työeläkelain piiriin. Näillä henkilöillä ennen vuotta 1995 kartutettu eläketurva on 2,2 prosenttia vuodessa, jos he jäävät eläkkeelle suoraan valtion eläkelain piiristä. Jos eläkejärjestelmä muuttuisi, eläketurva olisi 2 prosenttia vuodessa ja sen saisi 65 vuoden iässä.

Eräillä valtion eläkelain piiriin kuuluvilla ammattiryhmillä on ollut oikeus valita erityinen eläkeikä. Ammattinimikkeet, joissa on voimassa kyseinen eläkeikä on lueteltu 1 päivänä heinäkuuta 1989 lukien kumotussa valtion eläkeasetuksen (611/1966) 5 §:ssä. Oikeus ammatilliseen erityiseläkeikään on säilytetty valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (1528/1993) voimaantulosäännöksissä sekä valtion eläkelain voimaantulosäännöksissä. Valtion ammatillisissa erityisoppilaitoksissa on nelisenkymmentä henkilöä, joilla on oikeus erityiseen eläkeikään.

Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten henkilöstön siirtyminen työntekijän eläkelain piiriin johtaisi siihen, että siirtymisen jälkeen maksettavilla eläkemaksuilla rahoitettaisiin työeläkelain piiriin kuuluvia rahastoimattomia eläkkeitä, koska eläkemaksuista noin 76 prosenttia menee jo maksussa olevien työeläkkeiden rahoittamiseen (työntekijän eläkelain tasausmaksu).

Jos valtion ammatillisten erityisoppilaitosten henkilöstö (yhteensä noin 500 henkilöä) siirtyisi työntekijän työeläkelain piiriin ja valtio korvaisi eläkehäviöt, kustannusvaikutukset olisivat seuraavat:

– Kertasuorituksena järjestettävän lisäeläketurvan kustannus olisi noin 2,5 miljoonaa euroa. Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten kohdalla näitä kustannuksia ei voida kompensoida omaisuusjärjestelyin. Valtion oppilaitokset toimivat pääosin vuokratiloissa ja niiden irtaimen omaisuuden arvo on vähäinen ja opetuskäytössä, joten kustannukset jäisivät valtion vastattaviksi.

– Työeläkelain tasausmaksun kustannusvaikutuksen arvioidaan olevan noin 2,5 miljoonaa euroa vuodessa noin 20 vuoden ajan.

Tarkoituksenmukaisinta olisi järjestää valtion ammatillisten erityisoppilaitosten henkilöstön eläketurva siten, että ennen tiettyä vuotta syntyneet henkilöt pysyisivät valtion eläkejärjestelmässä ja tätä nuoremmat siirtyisivät työntekijän eläkelain piiriin. Tasausmaksun näkökulmasta tarkasteltuna valtiontaloudelle selvästi edullisin vaihtoehto olisi rajan vetäminen vuonna 1980 syntyneisiin. Yliopiston voimaantuloslakiin ollaan esittämässä tätä rajausvuotta. Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten osalta esitetään vastaavaa rajausvuotta.

5 Valmistelu

Esitys on valmisteltu virkamiestyönä opetusministeriössä.

Esityksestä on kuultu valtiovarainministeriötä. Opetusministeriö järjesti 22 päivänä syyskuuta 2008 henkilöstöjärjestöjen kuulemistilaisuuden eläketurvan järjestämisestä. Järjestöjen edustajat kiinnittivät huomiota vanhan valtion eläkelain mukaiseen vanhan edunsaajan aseman turvaamiseen.

6 Voimaantulo

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu, viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2009.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

eräistä henkilöstön asemaa koskevista eläkejärjestelyistä valtion ammatillisten erityisoppilaitosten ylläpidon siirtyessä yksityiselle yhteisölle ja säätiöille

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten ylläpidon siirtyessä 1 päivästä tammikuuta 2009 yksityiselle yhteisölle ja säätiöille (*vastaanottava koulutuksen järjestäjä*) erityisoppilaitosten palveluksessa siirtohetkellä olevaan henkilöön, joka on syntynyt ennen 1 päivää tammikuuta 1980, sovelletaan valtion eläkelakia (1295/2006) niin kauan kuin hän on työsuhteessa johonkin vastaanottavaan koulutuksen järjestäjään tai on sellaisessa palveluksessa, johon sovelletaan valtion eläkelakia.

Valtion ammatillisten erityisoppilaitosten palveluksessa 31 päivänä joulukuuta 2008 olevaan, joka on syntynyt 31 päivän joulukuuta 1979 jälkeen, sovelletaan työntekijän eläkelakia (395/2006) 1 päivästä tammikuuta 2009.

Henkilöön, joka tulee vastaanottavan koulutuksen järjestäjän palvelukseen tämän lain voimaantulon jälkeen, sovelletaan valtion eläkelakia siten kuin 1 momentissa säädetään, jos henkilöön hänen työsuhteeseen tullessaan sovelletaan tai on kuluva tai sitä edeltävän kalenterivuoden aikana sovellettu valtion eläkelakia ja henkilö on syntynyt ennen 1 päivää tammikuuta 1980.

Henkilöön, joka tulee vastaanottavan koulutuksen järjestäjän palvelukseen tämän lain voimaantulon jälkeen ja joka ei täytä molempia 3 momentissa tarkoitettuja ehtoja, sovelletaan työntekijän eläkelakia.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 10 päivänä lokakuuta 2008

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Opetusministeri *Sari Sarkomaa*